

Punahing paelaga kaelas

Alguses oli kõik ilus. Pärast viitteistkümmend aastat venitamist ja vingerdamist võttis valitsus end kevadel kenasti kokku ja hakkas lõpuks ometi täitma talle 2007. aastal riigikogus heaks kiidetud sõjahaudade kaitse seaduses määratud kohustusi. Surve tuli kodanikelt ning kõigepealt tegi see vapraks mõned omavalitsusjuhid, seejärel tundis muutuste lõhna rahvusvahelises julgeolekuolukorras ja valijate meelsuses ka valitsus. Lihtne ja populaarne oli hakata täitma seadust, mille kolmandas peatükis on ühemõtteliselt kirjas, et kui sõjahauad asuvad ebasobivas kohas, korraldab valitsus ümbermatmise. Ümbermatmisi linnaparkidest, liiklussõlmedest ja mujalt on toimetatud ridamisi ja suurema kärata, ühtlasi on paljastunud hulk Nõukogude valesid, kui monumendiga tähistatud platsilt ei ole leitud ühtki luud. Isegi Narva tanki teisaldamise emotsioonilaine vaibus sama kiirelt, kui oli sündinud. Aga ikkagi, miks nii kaua läks?

Pealegi juhtus paraku nii, et õigeaegse stardi maha maganud riigivõim võttis tegelikule elule järelejõudmiseks sisse sellise hoo, et kaotas ülearu kiirendades suuna ning lendas kohe esimesest kurvist välja kaugele irreaalsusse. Avalikkus ja kohtunikud on valitsust tema hädas küll korduvalt aidata püüdnud, kuid eksinu meel ei parane, nagu kinnitab valitsuses heakskiidu saanud ning riigikokku jõudnud ehitusseadustiku, ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse ning riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu.

Ise seda teadvustamata viib valitsus ehitusseadustikku muutes Eesti õigusemõtte ja järjepidevuse traditsiooni tagasi kahe miljoni aasta tagusesse paleoliitilisse savanni ning soovib ehitusseadustiku muutmisega kaudselt Eestis riigireligiooniks animismi kehtestada. Põhiseaduse järgi ei ole Eestis riigikirikut, aga kui parlament peaks ühes seaduses fikseerima, et kõigil asjadel on hing, siis küllap see levib peagi ka muudesse seadustesse ja lõpuks pannakse asjade hingestatus otsustamiseks ka rahvahääletusele.

Ka pealtnäha kõige süütumas kivis võib peidus olla okupandi hing.

Piia Ruber

Seni on Eesti seadustes kirjas olnud, et elutud asjad võivad ohtlikud olla küll, kuid põhjenduseks on ikka olnud füüsika

sirp.ee

Estonia teater
Teater

seaduspärasused. Näiteks ilmastiku toimet murenema hakanud hoone küljest langevad kivid võiva ohustada möödakäijat, sest kukuvad eranditult maakera keskpunkti suunas, mitte ei lenda maapinnaga paralleelselt või otse kosmosesse. Nüüd viis justiitsminister Lea Danilson-Järg valitsusse veenvad tõendid, et hooned, rajatised, monumendid, skulptuurid ja muu inimkättega loodu ohustab ühiskonna liikmeid ja avalikku korda ka hoopis muudel põhjustel. Nimelt on neil hing, maailmavaade ja nad on ühiskonnaelu aktiivsed subjektid, kelle tegevust kirjeldatakse eelnõu seletuskirjas verbidega riivavad, õhutavad, õigustavad, toetavad jne. Miski inimlik ei ole neile enam võõras. Parima Praha traditsiooni järgi meisterdatud golem on ellu ärganud ja headuse jõud peavad nüüd võitlusse sööstma.

Valitsuse usk ja veendumus on siiski järjekindlusetu ja sihitu tammumine poolel teel sünnitab lõpplahenduse asemel uut tülid. Kividesse, skulptuuridesse ja maastikuarhitektuuri peitunud punahinged, kes oma pelgupaikadest mürgist auru välja ajades ühiskonda lõhestavad, koosmeelset õndsust häirivad ja eestlusest elujõudu välja imevad, ei ole animismi õpetuse järgi tapetavad. Kui hävitada punahinge kivist keha, leiab see tõpranahk endale ju uue asupaiga. Kui ta torniga maja viisnurgast või [Estonia teatri](#) laemaalast välja kihutada, siis mine tea, kuhu ta oma nurjatöö jätkamiseks uue pesa teeb ja kukub sealt minevikku ümber mõtestama. Kas siirdub ehk Konstantin Pätsi pähe, kuhu on ooperiteatri saalist hea lühike maa minna, või Jaan Krossi skulptuuri kaenla alla kirjanike liidu peamaja vastas? See on kahtlemata hea koht. Nagu loomeliitude kollektiivkirjast valitsusele ühemõtteliselt näha, on ju loomeliidud juba põhjalikult saastunud ning õigustavad bolševismi ja vallutussõda, nagu on juhtivas ajalehes diagnoosinud tõhusalt patrioodiks vaksineeritud juhtiv assürioloog. Asi siis punahingel sinna pugeda!

Loomeliitude nüpeldamine võimupositsioonilt on pehmelt öeldes jama. Kollektiivkirja ei oleks sündinud, kui valitsus oma hoolimatus tuimuses ei oleks suhtekorraldustöös läbi kukkunud. Milles asi? Ma ei tea, kas lugu kuskil salastatult tegutsevast punamonumentide ja -hingede üle kohut mõistvast komisjonist vastab tõele või mitte, aga elujõuline see müüt on.

Ehitusseadustiku uuendamisel töötab valitsus punahingede tõrjeks luua järjekordse komisjoni, kuid selle moodustamise alused ja koosseis peavad selguma alles valitsuse määrusest. Ei

oleks olnud midagi lihtsamat kui lisada vastava määruse kavand seaduseelnõu tekstile. Kui komisjoni tööd oleks korralikult kirjeldatud ja selgitatud ning see hakanuks tõepoolest koosnema kunsti, ajaloo ja arhitektuuri asjatundjatest, mitte poliitikutest ja ametnikest, oleks ka loomeliitude ja muinsuskaitsete hääletõstmist ennetatud. Iseasi, kas püstitatud segases ülesandes on asjatundlike otsuste tegemine üldse võimalik. Järjekindlusetusel punatõrjes on teinegi pool. Punahinged ei pruugi asuda ju ainult kivist või pronksist, vaid ka lihast ja luust kehaes. Okupatsiooni ajal pugesis nad karjakaupa konformistlikumate ja omakasupüüdlikumate eestlaste kehaesse ning juhtisid nende südant ja kätt kirjutama alla Nõukogude Liidu kompartei liikmeks astumise avaldusele. Komparteisse astumiseks oli ainult kaks põhjust: mõni uskus väidetavalt siiralt Moskvast toodetud ideoloogilist jampsi, enamasti tõukas aga inimest tagant soov saavutada kõlbeliste järeleandmistega hinnaga suhtelisi eeliseid ühiskondlikus ja ainelises positsioonis. Kuigi Eesti parteilaste avalikus registris kunagine komparteisse kuulumine ei kajastu, on faktid laialt teada.

Küsimus, mida teha komparteilastega, mängiti Eesti iseseisvuse taastamise järel põhjalikult läbi. Üldrahvalik otsus oli kuuluvuse eest mitte karistada ning mitte kellelegi tegutsemispiiranguid seada. Valijate tahtel kuulub ka 30 aastat pärast kompartei kuulsusetut lõppu endistviisi riigikokku selle partei endisi liikmeid, kelle hing ei ole muutunud. Kuigi ühiskonnas oli ka käremeelsemaid hoiakuid, päädis jaht vanadele kommaritele lõpuks hoopis nende „ümbertõstmisega“ patriootilisteks rahvuslasteks. Lõppotsust kinnitav tempel löödi punahingede saatusele Arnold Rüütli presidendiks valimisega. Eesti sai hakkama karistusõigust rakendamata ja ühtki endist NLKP liiget ei ole kohustatud kaelas kandma silti selgitusega, miks ja mida ta okupatsiooni aastail parteilises liinis tegi või tegemata jättis ning kuidas on nüüdseks ümber sündinud.

Sel foonil mõjub katse nüüd elutule hinge sisse puhuda ja seejärel võitlus kiire võiduga lõpetada eriti absurdset. Minu põhimõtte valimistel on mitte iial anda häält mitte ühelegi endisele NLKP liikmele, nagu ma ei hääletaks ka ühegi punamonumendi kestvuse poolt, kui küsitaks. Aga hääli saavad nad minutagi, millest järeldan, et nende konformism paljusid valijaid eriti ei häiri. Kes tahab, võib fantaasial lennata lasta ning kujutleda,

kuidas kunagised NLKP liikmed käituksid uue okupatsiooni tingimustes, kes jookseks peitu ja kes kaasa.

Ühiskonnale ja riigivõimule oleks tervislik, kui kunagine suuremeelsus eksinud ja nõrkade inimeste vastu meeles püsiks ning kanduks üle ka elutu kohtlemisse. Eelöeldu ei tähenda, et kõiksuguste memoriaalide ja monumentide all raisus maad ja linnaruumi ei peaks mingil mõistlikumal viisil kasutusse võtma. Peaks ikka, aga see õnnestub vaid juhul, kui rahulikku ja ratsionaalset arutelu peetakse usuliste luulude ja tuhinata.